

ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: ::

Posojilnica v Mariboru.

V Mariboru, v tej za Slovence najvažnejši severni točki, je za zadružništvo jubilejno leto. Posojilnica v Mariboru obhaja svojo tridesetletnico. Ne namerava prirejati iz tega naslova bogve kakih slavnostij; odpravila je vse z običajnim občnim zborom in s kratkim, a tembolj jedrnatim, ker na številkah temelječim poročilom. Torej skromnost, kakoršne si slabotna gospodarska podjetja ne morejo privoščiti. S tem pa ni zabranjeno drugim, da delo in uspehe Posojilnice v Mariboru določneje ocenijo. Je to naravnost potrebno, kajti ta zadruga je za obmejne Slovence, osobito za mariborski okraj prevelike važnosti.

Posojilnica v Mariboru se je ustanovila l. 1882. Za ustanovitev se je zelo zanimal g. **Franc Rapoc**, c. kr. notar v Šoštanju. Dogovoril se je z g. M. Vošnjakom, da gresta v ta namen v Maribor in naprosil se je g. **dr. Jernej Glančnik**, naj skliče shod zaupnikov. Shod se je vršil dne 8. januarja 1882. Udeležila sta se istega tudi gg. Mihael in dr. Jože Vošnjak. Pripravljena pravila so se sprejela. Izvoljeni so bili: dr. Jernej Glančnik, kot načelnik, Pavel Simon, kot blagajnik, Franc Bindlechner, kot kontrolor; kot odborniki pa: dr. Fr. Radej, Ferk, Berdajs in Jos. Rapoc. V nadzorstvo: dr. Ferd. Dominkuš, J. Flucher, Herg, Kodela, dr. Gregorec in notar Fr. Rapoc. (Glej XIII. letopis Zveze slovenskih posojilnic v Celju). Od teh gospodov še živita gg. Feliks Ferk in Josip Rapoc, ki sta še vedno člana načelstva. Po smrti dr. Glančnika je prevzel načelništvo zavoda g. dr. Franjo Rosina, odvetnik in posestnik v Mariboru. Pod njegovim spretnim vodstvom se razvija zadruga nad vse lepo.

Posojilnica v Mariboru je zadruga z omejeno zavezo. Po prvotnih pravilih soditi, je vplival na sestavo istih razun Mihaela

Vošnjaka tudi avstrijski Šulce-Deličev Verband. Vošnjakovi so raznovrstni deleži in kapitalistična razdelitev glasovalnih pravic na občnem zboru. Razne podrobnosti v pravilih pa spominjajo na nemške šulce-deličevke. Ta posojilnica je na vsem Spodnjem Štajerju edina z omejeno zavezo (med slovenskimi zavodi). Zaveza je enkratna. Ker je koncem l. 1911 deležev za 118.780 K in je zaveze ravno toliko, tedaj bi bilo v primeri z velikostjo zavoda jamstvo še majhno. Toda če pomislimo, da znaša vse lastno premoženje te posojilnice še 516.010'99 K, tedaj se uverimo, da je to več vredno kakor neomejena zaveza 100 drugih posojilnic.

Posojil je izplačal ta zavod doslej za 14,954.361'13 K. Koliko narodnega pomena in koliko socialnega leži v tej številki! Bilo bi vredno, napisati samo o tem temeljito razpravo. Bilančno stanje koncem l. 1911. je 3,903.159'95 K. Velike zasluge si je Posojilnica pridobila tudi z ustanovitvijo »Narodnega doma«. V »Narodnem domu«, dogotovljenem l. 1899., so prostori za gostilno s sobami za tujce, pisarna Posojilnice, Slovanska čitalnica, krasna velika gledališka dvorana ter še posebej dve manjši dvorani. V eni teh dvoran se nahaja sedaj muzej zgodovinskega društva za Spodnje Štajersko. »Narodni dom« je skoraj najlepša stavba v Mariboru ter središče kulturnega življenja Slovencev in drugih v Mariboru bivajočih slovanskih narodnosti. Vkljub temu pa, da je Posojilnica s stavbo za razvoj narodnega življenja v Mariboru neobhodno potrebna »Narodnega doma« doprinesla veliko gmotno žrtev — »Narodni dom« je v bilanci za 365.686'95 K —, je darovala še na raznih podporah društvom, dijakom in v druge dobrodelne namene **121.632'05 K.**

Posebno velika dobrotnica je Posojilnica v Mariboru — v prvi vrsti po zaslugi rajnega notarja F. Rapoca — dijaštvu. Upravlja takozvano Rapočevo ustanovo. Notar F. Rapoc je v svoji oporoki z dne 16. decembra 1881 določil sledeče: »Vse njegovo premoženje, ki presega legat, določen soprogi, naj se deli v dva dela: jeden del dobe sorodniki, drugi del pa naj bode ustanovna mariborske posojilnice, katera — ako ob smrti Rapočevi še ne bo ustanovljena — se ima ustanoviti in ima nalogo, podpirati iz obrestij te vsote slovenske dijake, posebno iz mariborskega in šoštanjanskega okraja«. Ta oporoka je bila torej pisana dne 16. decembra 1881. Dne 8. januarja 1882 se je ustanovila mariborska posojilnica, blagi g. F. Rapoc pa je umrl dne 28. majnika 1882 v Mariboru. Vsled te oporoke je dobila Posojilnica v Mariboru vsled sodne razprave z dne 30. novembra 1887 znesek po

60.614'48 K kot »Rapočevo ustanovo«, po smrti vdove pokojnega Rapoca pa še dobi ta ustanova 20.000 K vsled Rapočeve določbe z dne 24. majnika 1882. Obresti te ustanove se porablajo v štipendije za visokošolce. Vsako leto se razdeli **devet štipendij po 300 K**. Na teh štipendijah se je doslej izplačalo že **54.300 K**. Ustanova je do danes narasla na **63.485'86 K**.

Že iz teh par podatkov je razvidno, kako važno vlogo igra Posojilnica v Mariboru pri tamkajšnjih Slovencih. Je danes brezdvomno najmogočnejša opora slovenstva v Mariboru in okolici in zraven ptujske posojilnice na Slovenskem Štajerskem največja dobrotnica dijaštva. Naj bi v bodoči tridesetletni dobi to svoje narodno, socialno in dobrodelno delo nadaljevala! **S.**

Pomen posojilnic na deželi.

Naši najstarejši očanci še vedo pripovedovati, kako so ljudje svoje dni hranili denar. V kako vrečko ali od stare obleke odrezan žep se spravili srebrnjake, v steno lesene koče so vdolbili votlino ter tam noter potisnili denar, potem pa z blatom zamazali in pobelili, da je bilo ostali steni enako. Kdor je imel več denarja, ga je spravil v kak pisker ter ga v hiši ali kjerkoli v hramu pokopal. O kakem večjem bogatašu se je celo govorilo, da je imel cel sod srebrnjakov in cekinov; tega je baje kar v klet uvrstil med vinske sode. Tukaj je bil varen, saj se zunaj ni videlo, kaj je v njem. Pravi se dalje, da je tak »srečen« lastnik včasih ob lepem solnčnem vremenu prikotal svoj sod srebrnjakov iz kleti, jih na solncu razgrinjal in prezračeval.

Ali je resnično, da je imel ta ali oni res »štirjak« (150 l), ali celo polovnjak (300 l) srebra, ne bomo dalje razmotrivali, le toliko je istina, da dandanes takih denarnih vrečic, piskrov in sodov gotovo več ni. In čemu tudi? Vsak bo priznal, da bi v današnjih razmerah to ne bilo pametno in ne gospodarsko. Ne le da tako shranjevanje ne nese obresti, temveč je izpostavljeno raznovrstnim nevarnostim. Ako je kdo naglo umrl, da ni mogel obvestiti o skritem zakladu potomcev, bil je ta izgubljen; večkrat je kdo pozabil, kje je denar skrtil; včasih se v slučaju požara ni moglo do denarja; kolikokrat je kak nepoklicanec izvohal denar ter ga ukradel.

Ali se ne zdi nam, ki živimo v današnjih časih, tako življenje nekako čudno, pusto, trdo? Premožnejši je imel denarja dovolj, a ni imel druge koristi od njega, kot da ga je pogosto hodil gledat; ni čuda, da so bili takrat nekateri ljudje nekako neumno zaljubljeni v denar. Revežu pa je manjkalo vsega — kakor menda dandanes — a denarja najbolj. Pa še težko ga je dobil; zaslužil je bore malo, posoditi pa — ni mu z lahka kdo zaupal. In če se je našel kak »dobrotnik«, gorje ti, ako si ga razžalil; v trenutku vrni denar! Takrat je res veljalo: Revež si, tlačan premožnejšega, **in revež ostani do konca dni!**

Ko smo zgoraj omenili, da dandanes ni več onih denarnih vreč, piskrov in sodov, ali potem sploh ni več premožnih ljudi, ki bi imeli denar? O da, so še, a denarja ne skrivajo več, temveč hranijo ga v javne zavode, kjer je vsakomur pristopen, kdor ga potrebuje ter je — vreden zaupanja. Toraj denar se dandanes shranjuje tam, kjer ne leži mrtev, ampak donaša korist, obresti. To so naši denarni zavodi, v prvi vrsti naše posojilnice.

V najnovejšem času je že skoraj v vsakem kraju, v vsaki župniji posojilnica, po nekod celo več. Za to, kdor ima denar na razpolago, ga lahko vsak čas brez stroškov in velike zamude plodonosno naloži. Istotako, kdor denar potrebuje, ga brez težave, brez velikih stroškov in po zmernih obrestih dobi. Ali pa dobi v posojilnici denar vsak brez izjeme? Menda ne. Hranilnice dajo denar le temu, kdor izkaže gotovo nepremično premoženje; posojilnice pa sicer ne gledajo na stan, ne na premoženje, ampak glavni pogoj takaj je **poštenost, pridnost, varčnost**. Torej največji revež zamore dobiti denar, ako je priden, vesten človek; s tem kupi kos zemljišča, ga pridno obdeluje ter toliko prištedi, da dolg v kratkem času plača. Ko je prvi dolg poravnal, se mu zopet lahko zaupa. Tako si s skrbnim gospodarenjem v teku let zamore nabaviti prav lepo posestvo. Da se dajejo posojila poštenim in pridnim, ki so sicer brez premoženja, je celo pravično. Ako prej kupi kos zemljišča, mu isto nese že dohodke ter bo lažje kaj prigospodaril, da plačuje dolg kakor da bi moral brez vsega imetja toliko prištediti, da bi zemljišče takoj plačal. **Ako je kdo pošten, pravičen, priden, razumen, zakaj bi naj ostal revež do smrti, če ga usoda že od rojstva ni oblagodarila?**

To je glavni pomen naših kmetijskih posojilnic. Vsakemu poštenemu človeku je pomoč zagotovljena (seveda do gotove meje) brez razločka stanu ali premoženja; minulo je oderuštvo brez-

srčnežev, klečplastvo okoli oholežev, sploh vse tozadevne odvisnosti je konec.

Posojilnica moje ožje domovine ima sicer majhen delokrog, vendar izkazuje v zadnjem letu nad 200.000 K prometa. Blizu polovica od tega je posojil in od teh se je pretežna večina, rekel bi $\frac{9}{10}$, porabila za kupovanje zemljišč. Malomarni prodajajo, pridni pa kupujejo, in mislim, da je prav tako.

J č.

Splošni narodno-gospodarski in socijalni vpliv združništva.

(Po spisu dr. Maksa Grabeina »Die soziale Bedeutung der deutschen ländlichen Genossenschaften«).

»Je to čudovito, celo naše narodno-gospodarsko življenje in delovanje pre-
rajajoče, istega na docela drug temelj
postavljajoče načelo, ki prihaja z za-
družno idejo na površje«.

Schmoller.

(Konec).

Proti temu, kar smo povedali v prejšnji številki o antikapitalističnem stremljenju kmečkega združništva, bi se dalo seveda ugovarjati, da vpliva isto samo kapitalistično, ker hoče z ustanovitvijo lokalnih, v velike in kapitalistično mogočne centralne organizacije združenih nakupnih in prodajalnih zadrug izključiti in onemogočiti malo in srednjo trgovino. Ta ugovor bi bil načelno in teoretično upravičen, ali za prakso velja le, kakor smo že zgoraj navedli, v mali meri. Dosedaj je združno gibanje na kmetih — sicer proti svoji volji — zasebno trgovino le še pospeševalo in ojačilo. Osobito velja to glede veletrgovine. Propaganda kmečkega združništva je v zadnjih letih povzročila ogromno porabo različnih potrebščin za kmetijski obrat, od katerih je imela zasebna trgovina velik dobiček. Tako je izjavil l. 1902 na občnem zboru veletrgovec za gnojila in krmila v Düsseldorfu: »Nikakor se ne da prezreti, da je združitev malih kmetov v zadruge dovedla iste do veliko večje porabe umetnih gnojil in močnih krmil. S tem se je konzum teh predmetov silno zvišal, kar je koristilo deloma tudi trgovcem.« To trditev

dokazujejo številke, ki jih je pokazalo štetje trgovcev in obrtnikov l. 1882 in 1895 v Nemčiji. Bilo je namreč zaposlenih v trgovini z deželnimi pridelki in kmetijskimi gospodarskimi potrebščinami 93.325 oseb, l. 1895 pa že 151.248. Tozadevnih trgovskih obratov je bilo l. 1882 : 63.884, l. 1895 pa že 89.522. Novejše statistike bodo to prikazen le še bolj potrdile. Dasiravno se je v sredi 90 let združništvo v Nemčiji prav močno razvilo — šteli smo tedaj že 7170 kmečkih zadrug — vendar potemtakem ni bilo prav nič čuti, da bi zasebna trgovina z deželnimi pridelki in kmetijskimi gospodarskimi potrebščinami kakorkoli nazadovala. Gornje številke kažejo celo jako zdatno okrepljenje.

Kmečko združništvo se vstrajno trudi, dobiti trgovino z deželnimi pridelki in kmečkimi potrebščinami vedno bolj v svoje roke. Neizogibno je, da bo sčasoma zasebna trgovina te stroke hudo trpela in da se jo bo deloma celo popolnoma izključilo. Zlasti bo trpel mali in srednji trgovec, medtem ko bo veletrgovina še nekaj časa z uspehom konkurirala. Seveda je ta razvoj še vprašanje mnogih desetletij, zlasti pri nas na jugu avstrijske monarhije, kjer kmečko prebivalstvo še ni tako močno združno organizirano in mu manjkajo danes še izvežbane moči in potrebna denarna sredstva. Ali kakor obžalovanja vredno bi bilo tudi izključenje male in srednje trgovine samo po sebi, zlasti vkolikor bi zadelo reelne in solidne ljudi, v splošnem pa pomenja za narodno gospodarstvo velik napredek. In gre nam za dobrobit celote, nikakor ne posameznikov. To izključenje bi le pomenilo zmago nove, gospodarsko popolnejše organizacije nad staro, dražjo, danes že nepotrebno gospodarsko organizacijo. Zgoraj citirani Schmoller pravi: »Zadruge so veleobrati, zastopniki novega, naprednejšega, glasniki bodočnosti. Bilo bi napačno, ako bi se jih hotelo zadušiti z davki in drugimi odredbami kratkovidnih politikov in narodnih gospodarjev. Vsekakor ne bi bilo pametno, vzdržati pri življenju staro, umirajočo, preteklosti pripadajočo tehniko, staremu prometu odgovarjajočo gospodarsko obliko za vsako ceno in v sedanji razširjenosti. V času, ko se je število trgovskih agentov, prekupcev in posredovalcev potrojilo, ko podražuje to posredovanje gospodarske potrebščine in živila, bi ne bilo prav, ako bi se te nezdrave razmere vzdrževale in še pospeševale, da bi se hotelo vsak člen v trgovski verigi, vsako trgovino, najsi že ista dobro ali slabo funkcijonira, vzdrževati in obvarovati pred smrtjo. Lahko smatramo kmeta

morebiti tudi rokodelca za neobhodno potrebna člana človeške družbe, ki sta sama sebi namen, ali trgovca nikoli.« Socijalni politik, ki ne vidi vedno v tehničnem in gospodarskem napredku tudi socialnega, bo tako izključenje reelnih članov starega srednjega stanu gotovo obžaloval. Ali tolaži ga lahko prevdarek, da bo stotisoče, da, milijone članov kmečkega srednjega stanu skupen nakup in prodaja le okrepi, da ne govorimo o dobrotah take organizacije tudi za meščanstvo v splošnem.

Ali še višje moramo ceniti moralni vpliv kmečkega združništva ko vse materijelne koristi. Razvoj, zmaga kmečke zadružne ideje pomenja zmago pravičnosti nad brezmejnimi, nobenih etičnih načel ne priznavajočim egoizmom. Schmoller pravi: »Pravi, splošni pomen združništva leži v tem, da se isto bojuje za poštena trgovska načela, za plačilo v gotovini, za varčnost, za omejevanje in zatiranje oderuštva, proti ponarejanju vsakojakega blaga. Ves ostali trgovski svet, kjer zasleduje enostransko, sebično in brez vseh mej le dobiček, dela po geslu: »Vsak za sebe, vsak magari proti lastnemu bratu in zadnjega naj vzame vrag.« Tam — v trgovstvu — najostrejši boj za obstanek, tukaj preprečenje istega in stremljenje za medsebojno pravičnostjo in poštenostjo; tam sebičnost, tu simpatija, tam uničenje slabega, tu okrepitve in vzgoja posameznika.« Teh stavkov nam pač ni treba dopolnjevati. Kako zelo se osobito malega kmeta pri prodaji njegovih s težkim trudom pridelanih pridelkov in pri nakupu raznih potrebščin za gospodarstvo, goljufa in izkorišča, o tem smo si vsi na jasnem in ni treba navajati dolgoveznih statističnih dokazil. Ravno žalibože prav pogosta nereelnost v zasebni trgovini z gospodarskimi potrebščinami, zlasti umetnimi gnojili in krmili, je dala povod, da se je združno gibanje lotilo baš te stroke z vso vehemenco. Zadruga so dosegle, da se morajo ali da se vsaj navadno prodajajo umetna gnojila po procentualnem razdelniku, ki kaže natančno vsebinsko vrednost in ceno blaga. Posamezne izjeme, kjer so združni uradniki goljufali ne le dobavitelje temveč tudi odjemalce, ne bodo te tendence spremenile.

Velečastna je zgradba kmečkega združništva, katero so kmetje in posamezni njihovi voditelji postavili tekom časa v idealnem navdušenju, s taktično spretnostjo in pod pritiskom gospodarske sile in potrebe. Ako pogledamo doma in na tujem nazaj in naprej, ako smo zgodovinarji in vedeževalci, lahko mirno zapišemo trditev, da se naglim korakom bliža čas, ko bo vse

kmečko in obrtniško prebivalstvo združeno v ogromni, vseobse-
zajoči organizaciji. Znani Sombart, ki tako visoko ceni kapita-
listično gospodarsko načelo, pravi, da ni izključeno, da bo za-
družništvo podlaga kmečkega gospodarstva v 20. stoletju. Ako
tudi kmečko zadružništvo ne doseže popolnoma svojega cilja,
ako se bo tudi za nakup in prodajo deželnih pridelkov in kme-
tijskih gospodarskih potrebščin vzdržala zasebna trgovina, eno
je gotovo: njegov dobrodelen vpliv na gospodarsko, duševno in
etično povzdigo prebivalstva ne bo manjši, temveč bo nepre-
nehoma rasel. Znabiti, da ne postanejo zadružno gibanje vodeči
idealni nazori skupna duševna last niti vseh zadružnikov. To pa
je skupna usoda vseh idealnih, splošno koristnih stremljenj. Kajti
egoizem je bil doslej jeden izmed glavnih nagibov za vse člo-
veško dejanje in nehanje in bo pač ostal tudi v bodočnosti.
Vendar pa bodo zadružni ideali vedno našli poslušna ušesa in
delavne roke, katere jih bodo skušale čimdalje bolj uresničiti.
V našem času, ko umira stari družabni ud in nas mečejo divji
vrtinci gospodarskih, kulturnih in političnih bojov semintja, je
združevanje nas vseh v zadruge predpogoj ne samo gospodar-
skega, temveč tudi socialnega in političnega blagra.

Razvoj in stanje avstrijskega zadružništva.

(Iz utemeljitve vladnega zakonskega načrta glede pridobitnih in
gospodarskih zadrug).

1. Število zadrug.

Od l. 1872 do konca l. 1909 se je pomnožilo skupno število av-
strijskih zadrug od 1555 na 15.255, torej se je podesetorilo. Ako se
ozremo na posamezne vrste zadrug, dobimo sledečo sliko: **kreditne
zadruge** so se od l. 1872 do l. 1888 le počasi pomnoževale. L. 1872
jih je bilo 943, l. 1888: 1363. Od tedaj pa je število kreditnih zadrug
največ vsled ustanavljanja rajfajzenovk jako naglo naraščalo; leta
1906 jih štejemo 7886, koncem l. 1909 pa jih je bilo že 10.159 (med
njimi še 61 neregistriranih zadrug). Število k o n z u m n i h z a d r u g
ozir. društev je znašalo l. 1872: 540. V prvem desetletju, odkar je
stopil zadružni zakon v veljavo, je padalo njih število nepretrgoma
in je doseglo l. 1883 najnižje stanje: 222. Potem pa, zlasti od l. 1893

naprej opažamo zopet naraščanje, ki je bilo osobičto zadnja leta jako zdatno. Koncem l. 1909 je bilo 1285 konzumnih zadrug (neregistriranih 25). **Ostale gospodarske zadruge** v ožjem smislu besede (tu sem štejemo pridobitne in prodajalne zadruge obrtnikov in kmetovalcev, stavbne zadruge i. dr.) so se razvijale in po številu naraščale spočetka prav počasi; l. 1880 jih štejemo 101, l. 1890: 226, l. 1895 pa že štejemo 561, pet let kasneje 1755, koncem l. 1909 že 3811 »ostalnih gospodarskih zadrug«. Od l. 1872 se je torej število kreditnih zadrug več ko povečevalo, število »ostalnih gospodarskih zadrug« je pa celih 52 krat večje; število konzumnih društev se je nekaj več ko podvojilo. Od 15.255 zadrug, ki so obstojale koncem l. 1909, jih je bilo 15.161 registriranih. Potemtakem se 94 zadrug še vedno ni uklonilo zadržnemu zakonu z l. 1873.

2. Način jamstva.

Kar se tiče razmerja med številom zadrug z neomejeno in omejeno zavezo, so bile do l. 1876 zadruge z neomejeno zavezo številnejše ko one z omejeno zavezo. Od l. 1877 do 1900 je prevladovala pri zadrugah slednja oblika jamstva, medtem ko je od l. 1901 vedno več zadrug z neomejeno zavezo. Koncem l. 1909 so imele registrirane 7303 zadruge omejeno, 7858 neomejeno zavezo. Pri posameznih vrstah zadrug je razmerje med omejeno in neomejeno zavezo precej drugačno. Pri registriranih kreditnih zadrugah so imeli do l. 1881 raje neomejeno zavezo. Od l. 1882 pa je prišla tu v veljavo omejena zaveza, ki je nadvladovala zlasti v l. 1886—1888. Vsled ustanavljanja rajfajzovk pa je začela l. 1892 prevladovati neomejena zaveza. L. 1900 smo imeli 3524 kreditnih zadrug z neomejeno in 1496 z omejeno zavezo, koncem l. 1909 pa je bilo isto razmerje 7678 : 2420. Od 7678 kreditnih zadrug z neomejeno zavezo je bilo 564 šulcedeličevk, 7114 pa rajfajzovk. Pri registriranih konzumnih društvih je vedno prevladovala omejena zaveza. Spočetka sicer nekoliko manj, pozneje pa vedno bolj; koncem l. 1909 je bilo 1211 konzumnih društev z omejeno in 49 z neomejeno zavezo. Pri »ostalnih gospodarskih zadrugah« je bilo koncem l. 1909 takih z omejeno zavezo 3672 in neomejeno 131. Razmerje je bilo torej 28 : 1.

3. Pregled poslovanja.

L. 1908 kaže sumaričen pregled poslovanja registriranih kreditnih zadrug sledeče številke (vpoštevane so tukaj le tiste zadruge, od katerih je bilo mogoče dobiti podatke):

registrirane kreditne zadrugel leta 1908	število članov	deleži	dana posojila	rezervni fondi	hranilne vioge	izposojila	neplačana posojila	posestva
2.323 po sistemu Šulce-Delič	1479047	158	1.757	94	1.587	234	1.704	68
6.190 po sistemu Rajfajzen	784.389	10	157	11	615	50	444	3
Skupaj . . .	2263436	168	1.914	105	2.202	284	2.148	71

Povrh tega so imele šulcedeličevke za 320, rajfajznovke za 231 milijonov naloženega denarja, vrednostnih papirjev in gotovine. — L. 1878 se je prvič štelo člane registriranih kreditnih zadrug; bilo jih je 299.867. Medtem ko je bil takrat vsaki 72. prebivalec avstrijske države član kake kreditne zadrug, je bil to l. 1908 že vsaki 12. — Članstvo pri kreditnih zadrugah se je torej v tej dobi 6 krat pomnožilo. Še očitnejše pa je naraščanje premoženja, katerega upravljajo kreditne zadrug. L. 1878 bilancirajo aktiva in pasiva vseh registriranih kreditnih zadrug z 282 milijoni kronami; ker znaša ta številka l. 1908 že 2828 milijonov, imamo zaznamovati devetkratno pomnožitev. Na število prebivalstva odpada l. 1878 13, l. 1908 pa 100 kron. — Poslovanje registriranih konzumnih društev (vpoštevana so tu le tista, ki so poslala podatke) kaže naslednje številke:

registr. konzumna društva leta 1908	število članov	skupiček za blago	deleži	rezervni fondi	hranilne vioge	izposojila	posestva	suma aktiv (in pasiv)
9392 z omejeno,	357.203	107	5.86	4.94	4.49	7.16	9.51	37.57
462 z neomejeno zavezo . .	53.148	17	1.14	0.80	1.42	1.24	2.64	5.75
Skupaj . . .	410.351	124	7.00	5.74	5.91	8.40	12.15	43.32

L. 1878 so štela konzumna društva 26.421 članov; njihovo število se je torej, kakor kaže predstojeca tabela, do l. 1908 skoraj za 15 krat pomnožilo. Zelo je narasel tudi skupiček za prodano blago;

medtem ko je znašal l. 1883 le še 11 in pol milijona kron, se je do-
gnalo l. 1908 že 124 milijonov; skopiček se je torej podesetoril. — Pri
»ostalih gospodarskih zadrugah« so statistični podatki o njih poslo-
vanju precej pomankljivi; kolikor se je dalo dognati, štejejo skupno
282.843 članov; deležev je bilo vplačanih za 45.05 milj., **vsota aktiv**
(in pasiv) je znašala 203.03 milijone. — Ta splošni pregled kaže, da
se je avstrijsko združništvo hitro in jako uspešno razvijalo. To igra
sedaj izvanredno važno vlogo na polju organizacije kredita, izkazuje
poljedelstvu ogromne usluge, ne more ga več pogrešati mala obrt
in vedno dalje in dalje sega njegovo delovanje. Temelji te družabne
oblike so se nedvomno obnesli in pomen združništva za povzdigo
ljudske blaginje nedvomen. Seveda se ne sme tudi zamolčati, da se
precej veliko zadrug ni moglo držati in da so prej ali slej zginile z
gospodarskega torišča.

4. Razpuščene zadruge.

Od 1629 neregistriranih zadrug, ki so se ustanovile še po sta-
rem zakonu, se jih je od l. 1873 do 1908 več ko tretjina, namreč 606,
razpustilo. Prelevilo se je v istem razdobju v registrirane zadruge
929 starih društev. K temu se je še na novo ustanovilo 15.879 regi-
striranih zadrug, tako da je nastalo tekom 36 let vsega skupaj 16.808
registriranih zadrug. Od teh se jih je razšlo in razpustilo tačas 3054,
torej malodane jedna polna petina. Prostovoljno se jih je razšlo po-
tom likvidacije 2805; 249 zadrug je došlo v konkurz. V 65 slučajih
so bile prizadete zadruge z neomejenim in v 184 slučajih zadruge z
omejenim jamstvom. Upravna oblast ni razpustila ali ustavila delo-
vanja niti ene zadruge.

O rezervah.

Že od početka združnega gibanja igra vprašanje rezervnega
zaklada veliko vlogo. Pogled nazaj na zgodovinski razvoj za-
družništva nas uči, da tolikokrat omenjena vprašanja: Kaj je
rezervni zaklad? Čemu isti služi? Ali naj obstoji? In če, do
katere moči? še do danes niso prišla do rešitve. Združništvo v
Avstriji se je pa povzpelo že do tolike stopinje, **da naravnost**
sili k rešitvi tega vprašanja. Po pred kratkem dognanem stanju
obstoji danes v Avstriji že nad 10.000 kreditnih zadrug, med

temi okrog 8000 rajfajzenovk. Ako trezno premislimo, kaj to število pomeni, potem moramo z zadovoljstvom konstatirati, da je ni gospodarske organizacije v državi, ki bi združevala toliko število posameznikov, s toliko množino različnih samostojnih obratov in ki bi upravljala tolik kapital. Ali kakor se na eni strani veselimo velikih uspehov na zadružnem polju in kakor tudi lahko z gotovostjo vidimo v tem ohranitev kmetijskega stanu, se moramo na drugi strani vendar s strahom vprašati: Ali je ta cela zadružna zgradba na tako zdravi in trdni podlagi, da je v stanu vsaj manjše in slučajne gospodarske neprilike prenesti brez vsake ovire? Ali ni potrebno delati še na izpopolnitev zadružne organizacije, da se ta tako hitro zgrajena gospodarska moč morebiti kar čez noč ne poruši? In iz istega stališča hočem, z ozirom na žalostne izkušnje zadnjih let, obdelati poglavje o rezervah kot nek opomin za spremembo sedanjega sistema.

Ves kapital v naših zadrugah je del velikega kapitala, ki je po celem svetu v prometu. Mogočne gospodarske sile so vse odvisne od gotovih gospodarskih načel, gotovih zapovedi in te poznati in jih našemu ljudstvu pravilno razodevati, je prva in važna naloga naših kmetijskih zadrug, oziroma njenih voditeljev. Delati moramo strogo na to, da načela, katera imajo za gospodarstvo veljavo, ne ostanejo samo na pragu našega kmetijstva, temveč se moramo potruditi, ista tudi uveljaviti in jih za naše delovanje izkoristiti. Industrija in trgovina ste znali prvi ceniti in tudi primerno izrabljati moč našega kmetijstva in zato se ni popolnoma nič čuditi, ako mislita isti še danes, da ste edino oni vzeli gospodarstvo v zakup in da se smatrate isti tudi za edini začetek in konec vsega kmetijstva. Seveda moramo sedanjo organizacijo še precej izpopolniti in izboljšati. In prvi korak za to je **ojačenje rezerv**. Kaj je pravzaprav rezervni zaklad? Rezervni zaklad je čisti preostanek aktiv po odbitku pasiv. Ako vodimo svoje zasebno gospodarstvo, je vedno naše stremljenje, da pri končnem računu kolikor največ preostane. Več ko je prebitka, bolj vesel je Silvestrov večer in z večjo radostjo stopamo v novo leto. Ravno tako je pri zadružnem gospodarstvu. Če se izkaže konec leta ugoden rezultat, je pomirjeno vodstvo in stem večjim zaupanjem se oprime nadaljnega dela.

Pri opominih na jačenje rezerv se je večkrat ugovarjalo češ: to je potrebno in na mestu tam, kjer so posamezni zadružniki slabočni, kjer ni nikogar, ki bi v sili uspešno pomagal; pri naši posojilnici pa, ki ima neomejeno zavezo in toliko premožnih za-

družnikov, ki jamčijo s celim svojim premoženjem, tega ni treba. In ravno to naziranje je napačno. **Neomejena zaveza je blagor za zadruga, ona ustvarja enakost vseh zadružnikov, je temelj zaupanja, povzdiguje samozavest slabšega; neomejena zaveza pa je tudi resna nevarnost in veliko gorje, ako se na račun iste greši.** In ravno na to moramo paziti, da se iz zaklada dobrote vsled neprevidnosti ne izcimi nesreča, ki bi uničila neomejeno zavezo, zadruga in zadružnike. Skrbeti moramo torej pravočasno sami za zaklad, iz katerega se lahko črpajo doneski za morebitne izgube.

Za zdrav razvoj kreditnega zadružništva je predvsem nujno potrebna ureditev razmerja med lastnim in tujim premoženjem. To vprašanje postaja baš sedaj zelo aktualno, ko se pripravlja nov zadružni zakon, ki vsebuje ravno glede tega razmerja stroge določbe, namreč, da posojilnice ne smejo sprejeti več hranilnih vlog, kakor znaša njih 15kratna svota prometnega premoženja (deležev) in 5kratni znesek rezervnega zaklada. Nadalje je v zakonskem načrtu tudi določilo, da mora biti najmanj četrti del vlog mobilno naložen, torej vedno razpoložljiv. Za rajfajznovke sicer ne velja meja glede sprejemanja vlog, ali na ostale posojilnice je navedeno zakonsko določilo naravnost atentat! Navedem le nekaj slučajev za primer, kakšno razmerje je danes in kakšno bi moralo biti glasom zakonske predloge v prihodnje:

I. Bilanca:

sedanje stanje hranilnih vlog	K	221.553'57
» » deležev K 775'—	$\times 15 =$	K 11.625'—
» » rezerve » 1301'60	$\times 5 =$	<u>» 6 508'—</u>

po novem zakonskem načrtu bi smela imeti vlog na podlagi zgorajšnjega zneska deležev in rezerve samo » 18.133—

II. Bilanca:

stanje vlog	»	235.198—
» deležev K 1294 55	} v prihodnje vlog le	» 24 205'10!
» rezerve » 959 02		

III. Bilanca:

stanje vlog	»	1.332.811.30
» deležev K 2.940'15	} v prihodnje vlog le	» 325.439'30!
» rezerve » 56.267'87		

IV. Bilanca:

stanje vlog	K	138.099'34	
» deležev K 364—	} v prihodnje le vlog »	8.222'65!	
» rezerve » 552 53			

Gotovo je proti vsem združnim načelom, da ima na pr. posojilnica 250.000 K hranilnih vlog, temu nasproti pa za 1000 K deležev in rezervnega zaklada samo 166 K; ravnotako se mi pa tudi zdi zakonsko določilo prestrogo in bi imelo v slučaju uveljavljenja marsikje zelo slabe posledice. Predloga še sicer ni zakon in se zna do uveljavljenja še veliko Savinje v Savo izliti, ali neoziraje se na to, moramo enkrat vendar sami spregledati, da je tako razmerje **nezdravo, nevzdržljivo in nezadružno!** Časi se spreminjajo in skušnje nas uče, da je neobhodno potrebno zvišanje lastne glavnice t. j. deležev in primerne rezervnega zaklada. Ne rečem še s tem, da morajo delati posojilnice na dosego velikih dobičkov. Mi ne maramo deliti visokih dividend in tudi ne z visoko obrestno mero slabejšemu otežkočiti pomoč, temveč hočemo doseči svoj cilj na popolnoma skromen in pošten način. Zadruga se morajo vedno zavedati, da so že s svojim delovanjem v korist celemu združnemu okolišu in ni potreba tega posebej dokazovati še le z razpisovanjem čistega dobička. Najprej morajo skrbeti za utrditev lastne rezerve, in sicer do one visokosti, ki ne bode v zasmeh združnim neprijateljem in izkoriščevalcem kmečkega ljudstva, temveč v strah!

Toliko na kratko o rezervah, brez vsakega zaključka. Vsak drug slučaj je namreč odvisen od gotovih okolščin in potrebuje posebno rešitev. Hotel sem le opozoriti na veliko važnost in potrebo rezerv ter na pravočasno pomnoženje lastnega premoženja, še pred uveljavljenjem novega združnega zakona.

A. K.

Stremljenje po reformi zadružnega zakona.

(Iz vladne predloge novega zadružnega zakona, vložene v avstrijskem parlamentu v XXI. zasedanju 1911.)

Odkar je dosedanji avstrijski zadružni zakon v veljavi, t. j. od l. 1873., se je nabralo na zadružnem polju mnogo praktičnih izkušenj, ki zahtevajo, da se jih zakonodajsko uporabi. Poleg mnogih neoporečnih prednosti se je pokazalo tudi mnogo napak. To je pri novih zakonih, ki se imajo še le z ozirom na svojo porabnost v pratičnem življenju preiskusiti, popolnoma naravno. Zato so se trudili že dolgo časa sem različni možje, da bi te napake dosedanjega zadružnega zakona odpravili in obstoječe vrzeli v zakonu zamašili. Tozadevna stremljenja so se pojavila v deželnih zborih različnih kronovin in tudi v državnem zboru.

Začel je šlezjski deželni zbor, kateri je sklenil dne 5. okt. 1888 naprositi vlado, naj bi predložila državnemu zboru zakonski načrt, po katerem bi se spremenilo jamstvo članov pri zadrugah z neomejeno zavezo na ta način, da bi v slučaju zgub na posameznika odpadel le primeren del plačila. Nastopila bi torej porazdelba. Kmalu na to, dne 12. aprila 1889 je sklenila poslanska zbornica rezolucijo, v kateri poziva vlado, naj predloži novelo zadružnega zakona, v kateri se naj odpravi določilo neomejenega jamstva ali se naj vsaj to določilo primeroma omili in uredi tako, da ne pomenja za posameznika v danem slučaju lahko zgube celega premoženja. V letih 1890 in 1891 se je bavil gališki deželni zbor zelo natančno z zadružnim vprašanjem. Deželni odbor je priredil po naročilu deželnega zbora anketo, v kateri se je grajalo na sedanjem zadružnem zakonu prav posebno to, da premalo varuje člane pred slabim gospodarstvom načelstva in da ne nudi dovolj zaščite interesom zadružnih upnikov. V posebni promemoriji na vlado so se stavile sledeče zahteve: obvezne revizije, položitev imenika zadružnikov pri sodnji, da se lahko stanje števila zadružnikov pri kakí zadrugi vsak čas zanesljivo dožene, dalje obvezno najmanjše vplačilo na delež, obligatorično nadzorstvo, prepoved prokuristov, prepoved, da ne smejo imeti

člani načelstva nobenih poslovnih zvez z zadrugo, v slučaju konkurza porazdelba in končno dovoljenje da se sme obveza kake zadruge spremeniti.

Državna zbornica se je naslednja leta ukvarjala le z enim delom nasvetovanih in res tudi potrebnih reform, namreč z obligatorično revizijo. Že 11. aprila 1891 so vložili poslanci Wrabetz in tt. tozadevni predlog. Ko se je o predmetu večkrat govorilo v parlamentu, je vložila vlada dne 21. dec. 1895 načrt revizijskega zakona, katerega je sicer poslanska zbornica z nekaterimi spremembami dne 21. dec. 1895 sprejela, gosposka zbornica pa kasneje navrnila. V sledečem XII. zasedanju so vložili poslanci Merunowicz, Wrabetz in dr. znova načrt revizijskega zakona, deloma kakor je bil sklenjen dne 21. decembra 1895., deloma z nekaterimi spremembami. Vlada ni v tem oziru ponovila svoje vloge, ker se je med tem razpravljalo o splošni reformi zadružnega zakona. V dnevih 28. in 29. oktobra 1895. leta se je namreč vršila v pravosodnem ministerstvu zadružna anketa, ki je sicer pokazala, da so mnenja strokovnjakov o posameznih spremembah zadružnega zakona zelo različna, v splošnem pa je ta anketa le dala vladi marsikateri koristen migljaj za izdelavo novega zadružnega zakona. Dne 1. junija 1897 je vlada vložila načrt novega zadružnega zakona v parlamentu; o tem načrtu pa se v zbornici v istem zasedanju ni moglo več razpravljati, ker bilo je drugi dan konec zasedanja.

V XVI. in XVII. zasedanju sta na to vložila poslanca Merunowicz in dr. Licht vladno predlogo novega zadružnega zakona z l. 1897 znova v obliki inicijativnih predlogov, ki sta se odkazala narodnogospodarskemu odseku, a nista prišla do obravnave. V utemeljitvi teh predlogov se prav posebej zahteva, naj vlada upošteva poseben ustroj rajfajzovk, naj zato njihovega delokroga ne omejuje, jim da glede hranilnih vlog popolno prostost in razširi samoupravo posojilnih in kmetijskih zadrug vobče s tem, da podpira njih združitév v zveze. Vlada zopet ni ponovila svojega predloga glede reforme zadružnega zakona, kar je bilo utemeljeno v tem, da se je takrat mnogo razpravljalo o reformi delniškega prava in je bilo želeto, da bi se izvedli obe reformi z enotnega stlišča.

Poleg navedenih poskusov stremljenja za splošno revizijo zadružnega zakona pa se je še vedno govorilo in razpravljalo o tem, da bi se začasno upeljalo samo obligatorično revizijo — in

v resnici se je ta del zadružne reforme tudi izvršil. Poslanec Wrabetz in tt. je vložil trikrat (v l. 1897, 1899 in 1901) zakonski načrt, tičoč se revizije pridobitnih in gospodarskih zadrug ter društev. Dne 7. marca 1901 se je odkazalo ta predlog zborničnemu narodnogospodarskemu odseku, ki je o njem poročal dne 12. maja 1901. Ko se je ukvarjala z njim ponovno poslanska zbornica in ga je sprejela tudi gosposka z različnimi spremembami, je bil revizijski zakon dne 16. junija 1903 sankcioniran in 27. junija 1903 v drž. zakoniku objavljen.

Vendar pa se potreba po temeljiti reformi zadružnega prava ni s tem prav nič zmanjšala, lahko bi se reklo, da še povečala. Kajti rezultati revizij, ki so se izvršile po novem zakonu, so še le pokazali, da ne morejo določila zadružnega zakona z leta 1873 nikakor zadostovati vsem zahtevam dandanes že močno razvitega in vedno bolj kompliciranega zadružništva. Slišalo se je sedaj od te, sedaj od one strani vedno znova zahtevo po modernem zadružnem zakonu, ki bi odgovarjal spremenjenemu pravnemu zahtevanju in dosedanjim skušnjam. Uspehi, ki jih je imel revizijski zakon, so podžigali nekaternike, da bi nadaljevali s poskusi za delno reformo zadružnega zakona. Osobito takrat, ko je več velikih posojilnic na Češkem in Moravskem doživelo občutne polome, se je hotelo spremeniti določila glede neomejenega jamstva in upeljati porazdelbo pokritja zgube. Vlada se je upirala in rekla, da bi delna reforma zadružnega zakona samo z ozirom na ta preobrat spravila lahko kredit zadrug v nevarnost. Takrat je vložil dr. Licht kot nekaj predpogoj za tako reformo predlog, po katerem bi se naj pred vsem natančno določilo in ugotovilo članstvo pri zadrugah z neomejeno zavezo. Dr. Licht je zahteval, naj bi se vodil inenik članov tudi pri trgovskem sodišču. Na ta način bi bilo članstvo ugotovljeno na vsako stran, da bi se ne dogajali glede njega spori in dvomi dostikrat ravno glede tistih oseb, ki so bile v prvi vrsti porok za zadružni kredit. Poleg tega je vseboval dr. Lichtov predlog natančna določila glede sprejema in odpusta članov iz zadruge, da bi se dosegla na ta način kolikor le možna velika jasnost glede začetka in konca članstva. O vseh teh predlogih pa se v zbornici ni razpravljalo. XVII. zasedanje državnega zbora je preje, dne 30. januarja 1907 končano.

Med tem je vlada izdelala nov načrt zadružnega zakona, o katerem se je razpravljalo aprila in maja 1908 na sestanku zadrughnih strokovnjakov v trgovinskem ministerstvu. Poslalo se je ta načrt tudi trgovsko-obrtnim zbornicam v pregled. Na temelju

imenovanega strokovnjaškega sestanka in zvedenjskih mnenj od strani trgovsko-obrtnih zbornic se je moralo prvotni vladni načrt popolnoma spremeniti, tako da je v svoji najnovejši obliki nekako svota vseh želj in potreb, ravno tako tudi dosedanjih skušenj na polju zadružništva.

Katera umetna gnojila se naj rabijo za spomlad?

Kdor gospodari z umetnimi gnojili, je gotovo že prišel sam do zaključka, da ni vse eno, se gnoji li s tem ali onim gnojilom. V tem oziru ni lahko mogoče sestaviti kakšnega natančnega pravila, ampak najbolje je, da preskusi kmetovalec sam svoja zemljišča, katera gnojila in katere množine na njih najbolje uspevajo. Gotovo je samo to, da se mora gnojiti na vsaki zemlji s kalijevimi, fosfornatimi in dušičnatimi gnojili. Ker se delijo ta gnojila v dve skupini in sicer v lahko raztopna in v težko raztopna gnojila, je treba upoštevati, katera gnojila se rabijo v tem, katera v onem času. Seveda je v tem oziru lahko pravo uganiti, kajti težko raztopna gnojila so v jeseni na mestu, lahko raztopna pa v spomladi. K težko raztopnim gnojilom se prištevajo kajnit, Tomasova žlindra, kostna moka in amonijev sulfat; lahko raztopna gnojila so pa 40°/_o kalijeve sol, superfosfat in čilski soliter. Zakaj se rabijo v jeseni najboljše težko raztopna gnojila, v spomladi pa lahko raztopna, pač vsak kmetovalec lahko ugane. Kdor gnoji v spomladi, želi, da mu gnojenje ravno tako pomaga, kakor če gnoji v jeseni, torej je neobhodno potrebno, da gnoji s takimi gnojili, ki se hitro razkrojijo in kojih hranilne snovi lahko rastline hitro posrkajo. Ako bi se rabila v spomladi težko raztopna gnojila, tedaj se pojavi njih uspeh prepozno in v mnogih slučajih rastline prej dorastejo, predno se gnojila v zemlji razkrojijo. Seveda hranilne snovi tudi v tem slučaju niso izgubljene, ampak ostanejo v zemlji za prihodnje leto; vsekakor pa je nekaj zgube, ker nekoliko snovi se poizgubi v spodnje globoke plasti, kamor rastlinske korenine ne segajo. Zelo napačno je gnojenje samo z enim gnojilom, n. pr. s Tomasovo žlindro ali superfosfatom, kajti gnojenje s kalijevo soljo in čilskim solitrom je ravno tako važno in potrebno, kakor z žlindro ali superfosfatom. Hoče pognojiti torej

kdo svoj travnik, tedaj je edino le pravilno, če gnoji na 1 hektar = $1\frac{3}{4}$ orala z 200—250 kg kalijeve soli, 600—800 kg Tomasove žlindre ali superfosfata in 100—150 kg čilskega solitra. Priporoča se potrositi ne vsega solitra naenkrat, ampak na dve polovici; prvo zarano v spomladi z drugimi gnojili, drugo polovico 1 mesec poznej. Čilski soliter je neprecenljive vrednosti, torej ne varčevati z njim tam, kjer je potreben.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Vsem članicam!

V zadevi nakupovanja pisarniških potrebščin:

Pozivljamo vse članice, da si vse pisarniške potrebščine nabavljajo potom Zveze. Zveza je založila vse tiskovine in poslovne knjige, ki se rabijo v zadrugah. Ravnotako se naročajo blagajne in železne omare najrazličnejših velikosti potom Zveze pod najugodnejšimi pogoji.

V zadevi nakupa kmetijskih potrebščin:

Zveza je vpeljala blagovni promet in posreduje pri nakupovanju vseh kmetijskih potrebščin, osobito umetnih gnojil. Članice-zadruge naj za svoje zadružnike kmetijske potrebščine, osobito pa umetna gnojila skupno naročajo in se naj pri tem poslužujejo Zvezinega blagovnega oddelka. Pogoji najugodnejši, ker je Zveza kot članica Splošne zveze avstrijskih zadrug na Dunaju deležna pogodbe, katero so vse avstrijske kmetijske nakupne organizacije sklenile z največjimi tvrdkami, ki prihajajo v poštev.

Zadružne in razne gospodarske vesti.

O celjski »Zadružni Zvezi« je podal v ruskem zadružnem listu »Sploštini« kratko sliko Srb Stojanović. V članku omenja pisatelj tudi stremljenja za združenje vseh slovenskih zadružnih zvez.

Sodelovanje vseh članov zadruga za prosep in dobrobit zadruga je danes morda potrebnejše ko kedaj poprej. »Potrebnejše pa, ko vsa predavanja na občnih zborih, okrajnih zadružnih sestankih in na zadružnih kongresih,« izvaja zadružno glasilo, izhajajoče v Bonnu, »je obširen in temeljit prost razgovor na občnih zborih. Tam se mora dati vsakemu zadrugarju prilika, da svoje želje in nazore odkritosrčno pove. K temu je obvezan toliko bolj, ker je vendar po navadi s celim svojim premoženjem, torej s svojim gmotnim obstankom, soodgovoren za poslovanje zadruga. Ako pridejo pri tem na dnevni red vprašanja, ki jih ni mogoče rešiti na zboru, potem se je treba obrniti na zvezo ali počakati na revizijo, zahtevati dotična pojasnila in jih podati na prihodnjem občnem zboru. Še važnejši pa je temeljit pogovor o revizijskem poročilu v skupni seji načelstva in nadzorstva. Tu ne gre za kake abstraktne nauke, temveč za praktične, v zadregi velepomembne dogodke, o katerih si morajo biti najmanj vsi člani načelstva in nadzorstva popolnoma na jasnem.«

Potreba širjenja »Zadruga«. Vse v naši »Zvezi« združene zadruga dobivajo po eno številko »Zadruga« brezplačno. Nekatere zadruga dobivajo tudi po več številčk našega zadružnega glasila. Idealno bi bilo, da bi čital vsak zadružnik naš list. Ali ker smo na Slovenskem skromni ljudje, zato izražamo željo, da bi postali naročniki »Zadruga« vsaj vsi člani načelstev in nadzorstev. In ne samo naročniki: naj bi tudi duševno, vsak po svojih močeh, sodeloval. List bo s tem veliko pridobil na raznovrstnosti in obširnosti. Vsakdo si je nabral tekom svojega delovanja v zadruzi raznovrstne izkušnje, razume se, če ni bil mrtva veja na živem zadružnem drevesu, temveč se je zavedal svojih dolžnosti in svoje velike naloge. Ako bi dobilo naše upravnništvo vse tiste krone, ki se jih zapravi o priliki sej, sestankov in različnih zadružnih opravkov po nepotrebem v gostilnah, bi imeli krasno

število naročnikov. Tok časa nas žene naglo naprej, naše združništvo stoji pred vedno večjimi in težjimi nalogami: Kako jih bomo opravljali, ako se ne bomo za svojo stroko brigali, se podučevali, duševno napredovali? Naš list ne sme ostati samo uradno glasilo »Zadružne Zveze«, on se mora razviti v dobro oskrbovano glasilo vseh naših združnikov, v njem mora odsevat življenje, to bujno in raznovrstno življenje naših zadrug. Imeli bomo veselje z listom in obenem veliko poduka in zdrave zabave. Torej: skrbimo za »Zadrugo« gmotno in duševno.

Glede primerne čistega dobička piše glasilo bavarske združne zveze: Zadruga, čije poslovanje je tako organizirano in se tako vodi, da se doseže le malenkosten čisti dobiček ali pa sploh nobeden, ni dobro zavarovana proti slučajnim zgubam. Kajti taka zadruga si ne more nakupičiti rezerv in mora za kritje zgub pritegniti člane, bodisi s črtanjem deležev ali pa s tem, da ustavi marsikatero udobnost, ki jo imajo člani od zavoda. Mnogokje zaradi tega ne gledajo na čisti dobiček, ker se boje, da bi se vzbudila med združniki želja po kakem deljenju, dobičkaželjnost ali kaj enacega. V tem oziru pa je že preskrbljeno v združnem zakonu, iti je treba samo postavno pot. Pravila vendar lahko določijo obrestno mero za deleže, dalje, da se čisti dobiček in združno premoženje sploh ne sme deliti. Ako si nabiramo čiste dobičke v obliki rezerv, lahko ščitimo člane pred zgubami, da pogosto lahko z dobičkom, ki nam ga vržejo rezerve, pokrijemo zgube tako gladko, da se to ne pozna niti v bilanci in se na ta način zadruga obvaruje pred nezaupanjem. Na isti način se lahko doseže, da uživajo zadrugarji v slabih letih od zadruge ravno iste ugodnosti kakor v dobrih. Čisti dobiček ni sicer najvišji cilj združnega delovanja, ali če se ga napravi in izkaže v svrhu okrepljenja rezervnega sklada, ne sme biti tudi zadnji! Zadruga z lepimi rezervami se v slabih časih izkaže dvojno kot dobrotnica in zaščitnica svojih članov. Le tista zadruga, ki se lahko sama opira na lastno premoženje, bo dobra opora tudi svojim članom. Ako pa ne gleda na čisti dobiček in ne skrbi za rezerve, se ne bode zadruga nikoli notranje ojačila. Da se mora zadruga pri dobivanju čistega dobička držati mej, ki jih predpisuje njen smoter in združna ideja, sploh, ne bo treba posebej povdarjati.

K spomladanskemu gnojenju. Kolik pomen pripisuje avstrijska vlada gnojenju s kalijem, kaže to, da je železniško ministerstvo dovolilo tudi za kalijeva gnojila (kajnit, 40%, kalijeva

sol) kmečkim posestnikom do 15. maja znatno znižanje železničnih tovornih tarifov. Vsak kmet ima torej sedaj priliko za ceneno dobavo tega umetnega gnojila in se lahko prepriča o njegovi zdatnosti. Mnogobrojni poskusi so pokazali, da je gnojenje s Tomaževo žlindro ali s superfosfatom in dušikovimi gnojili še le tedaj popolno in plodonosno, ako se istotako gnoji s kajnitom ali 40⁰/₀ kalijevo soljo. Pri spomladanskem gnojenju je kalijeva sol s 40—42⁰/₀ kalija bolja nego kajnit. Slednjega se mora na polju najkasneje 3—4 tedne pred setvijo potrositi in podorati ali vsaj dobro podvlačiti. 40⁰/₀ kalijevo sol pa se tudi lahko še samo en teden pred setvijo potrosi. Na poljih in deteljiščih se sme kajnit samo tako dolgo trositi, dokler trava, ozir. detelja še ni ozelenela. Ako hoče kedo kasneje gnojiti, mora vzeti 40⁰/₀ kalijevo sol. Za srednje dobro gnojenje se računi na en oral 300 kg kajnita ali 100 kg 40⁰/₀ kalijeve soli. Tako gnojenje poveča zelo zdatno letino in jo tudi zboljša glede kakovosti. Ako se gnoji s kalijem, žito ne poleže in rastline se lahko uspešnejše zoperstavljajo mrazu in suši.

Gnojenje koruzi. Srednja turšična letina odtegne zemlji pro ha (t. j. $\frac{3}{4}$ orala) 75 kg kalija, 29 kg fosforne kisline in 70 kg dušika. Ako hočemo tedaj znova doseči dobro letino, moramo zemlji imenovane 3 snovi v bogati meri povrniti. Gnojenje s hlevskim gnojem po navadi ni zadostno, ker kmet v današnjih razmerah ne razpolaga z zadostno množino gnoja. Torej je zelo na mestu, ako si skušamo odpomagati z umetnimi gnojili. Na 1 oral zemlje, ki jo mislimo obsejati s turšico, damo razun gnoja še 60—80 kg 40⁰/₀ kalijeve soli, 100—150 kg superfosfata in 50—70 kg Tom. žlindre. Kalijevo sol potrosimo pomešano s superfosfatom spomladi kolikor mogoče zgodaj in jo potem dobro podorjimo ali podvlačimo. Čilski salpeter pride na njivo po polovici 8 dni pred setvijo, po polovici pa predno koruzo prvič okapamo. Pri tem je pa treba paziti, da potrosimo salpeter med rastlinicami in ne po mladi koruzi, ker drugače se lahko zgodi, da ista zgori. Ker pa potrebuje koruza, kakor vse druge rastline, vsa tri zgoraj omenjena gnojila, je treba gnojiti z vsemi tremi. Enostransko gnojenje samo z enim ali dvema umetnima gnojiloma ne more prinesti trajnih uspehov. Ako pa damo zemlji vsa tri zgoraj navedena gnojila, bode koruza ne le krepko rastla, dobila bode tudi temno zeleno barvo. Ampak ugoden vpliv umetnih gnojil se bode pred vsem pokazal pri krepko razvitih in pogostih storžih. Pri nekem poskusu na ilovnatih tleh je dalo gnojenje

samo s hlevskim gnojem pro oral 11 met. stotov, gnojenje s hlevskim gnojem in vsemi tremi gori omenjenimi umetnimi gnojili pa 18 meterskih stotov zrnja. Večji pridelek je torej bogato poplačal stroške gnojenja.

Vinski sejm v Bolcanu na Tirolskem priredi južnotirolska zveza kmetijskih zadrug v dneh 23. do 31. marca t. l. S podporo poljedelskega ministrstva se vrši ob enem vinska poskušnja in odlikovanje pridelkov. Za reklamo našin vin in za povzdigo vinoréje bi bilo prirejanje enakih vinskih sejmov tudi pri nas na mestu.

Na upanje radi prav veliko dajejo in delajo naši kmetje, trgovci in obrtniki. Poslušajmo, kaj pravi o tem pomoransko adružno glasilo: Že več let sem delujem (tako piče listu nek dopisnik) kot blagajnik kmečke hranilnice in posojilnice. Imel sem mnogo prilike opazovati blagodejno delovanje zavoda. Kolikokrat sem slišal zadružnike govoriti: Če bi mi plačali upniki vse tisto, kar mi glasom mojih knjig dolgujejo, mi ne bi trebalo iskati kredita pri posojilnici! Gotovo, velika rakrana naših obrtnikov in trgovcev je, da ne morejo vsled tega nikamor, ker dobe za svoje delo in blago vse premalo gotovine. Veliko so si tega sami krivi. Ako pošlje obrtnik kako naročeno blago ali izgotovljeno delo v hišo in se ga vpraša po računu, pravi: Saj ni nobene sile, denar bodem že dobil! Prodajalec stavi včasi to vprašanje, ker res ne bi rad takoj plačal, včasi pa bi plačal in si na tak odgovor odmisli. Denarja ne da nikdo rad od sebe. Ali zakaj pa ne bi odgovoril obrtnik: Prosim, plačajte! Ker drugače čaka vsled svoje napačne noblese morebiti celo leto na denar. Tako poslovanje pa ni pravilno, ne kaže nobenega pravega trgovskega duha in pelje lahko do občutnih zgub. Mesto, da bi se marsikateri stotak naložil v naših zavodih, pa morajo ti še dajati posojila! Zatorej v stran s takim lahkomišljenim in negospodarskim poslovanjem! Gledajmo na vsak groš, ki si ga lahko zaslužimo ali prihranimo.

Z mlekarjami noče nič prav iti naprej ne pri nas in tudi ne drugod. Slišijo se glasovi, da prehajajo zadružne mlekarne v roke zasebnih podjetnikov. To je obžalovanja vredno in kaže, da so imeli zadružniki prav malo zaupanja do lastnega podjetja. Če zasebni podjetnik z mlekarjo napravi lepo kupčijo in dobro živi od dobička, zakaj bi ne šlo z zadružno mlekarjo? Na drugi strani pa se pritožujejo mlekarne, da se širijo med prebivalstvom ročne centrifuge in se škoduje na ta način mlekarjiškimi obratom.

Proti temu pomaga le eno sredstvo: dopovedati je treba ljudem, da nimajo z upeljavo ročnih centrifug nobenega dobička, kvečjemu škodo in da nikakor ni pametno gospodarjeno, ako kedo skuša sam na ta način izdelovati sirovo maslo in dobivati sladko smetano. Treba bo energičnega odpora proti takim škodljivcem našega kmeta.

Domači nabiralniki za otroke. Mnogi denarni zavodi na Slovenskem so upeliali domače nabiralnike, ki bi naj zlasti navajali otroke k varčevanju. Nekateri preobčutljivi »vzgojitelji« so radi tega očitali denarnim zavodom, da hočejo deco navajati k — skoposti. Tozadevno piše prav lepo neko nemško združeno glasilo: Gotovi ljudje očitajo hranilnicam in posojilnicam, da z uvedbo domačih nabiralnikov vzgojujejo deco k pretirani varčnosti, da, skoposti in da ima vsled tega ta uvedba prav pomisleka vredne slabe strani. No — če je ta pogrešek domačih nabiralnikov najhujši, kar se jih da pri njih najti, potem smo lahko popolnoma pomirjeni. Svet že dandanes več ko dovolj skrbi za to, da se otroci ne navadijo skoposti. Saj se jih na vseh koncih in krajih zapeljuje k nepotrebnim zabavi in razmetavanju dobljenih novčičev za ničvredne igrače. Mi imamo vrtiljake s paro in brez pare, celo enonastropne, razsvetljene z elektriko in oskrbljene z vsem mogočim razkošjem. Staro, dobro in ceneno je tudi pri teh zabaviščnih dvomljive vrednosti zginilo. Imamo dalje automatov cele množice. Ti automati tvorijo veliko nevarnost za našo mladino. Vidiš jih povsod: na ulicah, kolodvorih, mestnih vrtih, kjerkoli vabijo mladino, da jim za ničvredne sladkarije izroča svoje groše. In kako vedo tovarne te automate zapeljivo opremiti! Ne dovolj, da špekulirajo samo na sladkosnednost, tudi podobice na zavojčkih so lepe — in tvorijo cele serije. Otroci vidijo radi podobe, še raje jih zbirajo — in tovarna jim z automatom izvabi vedno več denarja. Če ga ne dobe od starišev, pa ga izmamijo sorodnikom ali žalibože celo ukradejo. Stariši in vzgojitelji bi lahko v tem oziru pripovedovali marsikatero zgodbo. Ako zasluži kedo kamen, da se ga ž njim potopi v globočini morja, je to gotovo automat. In še več in vedno več je taci in enaci prilik za zapravljanje — torej vrše naši domači nabiralniki lepo in prekoristno vzgojno delo, ako odvrčajo mladino od lahkomišljenega zapravljanja in jo navajajo k varčevanju.